

TELEVÍZIÓ

A BOLSEVIK

Miško Kranjec, a századelőn született és munkásságának java részét a harmincas években kibontakoztatott író, *A bolsevik* című elbeszélésének ekranizált változatát láthattuk a tévében. Az elbeszélés cselekményének ideje az első világháború utolsó éve, színtere pedig az író szülőföldje, a Murántúl. Novelláinak java részétől eltérően itt nem a vidék parasztjainak életét vagy a magyar grófi birtokok zselléireit figyeli, hanem egy elszlovénosodott magyar kereskedősegéd és a zsidó kereskedő lányának történetén keresztül idézi föl a múltat, úgy, hogy benne érezzük a mának, illetve a jövőnek szóló üzenetét is.

Lajos, a vörösbrigadisták, a bolsevikok vezéréként érkezik vissza falujába, s első dolga, hogy összezúzza gazdájának szatócsboltját, a portékát pedig szétosztja a parasztok között. De ezzel tulajdonképpen önmagát teszi tönkre, mert a forradalom bukása után, amikor viszont fehérgárdistává lesz, és elveszi a kereskedő lányát (aki időközben megszülte gyermekét), a szétosztott árunak csak egy kis hányadát tudja visszaszerezni. Annyit, amennyivel új bolttulajdonosként vergődni képes csupán, talpra állni viszont nem. Az egykori hatalomgyakorlót, a falu parasztjait rettegésben tartó Lajost, a sors most visszasodorja régi helyére, sőt azon túl is, mert a film zárójelenetében feleségével az eke szarvát tartják.

Miško Kranjec elbeszélésének drámai sodrát Lajos és Ada történetének állandó váratlan eseményei adják. Az értelem és érzelem furcsa játéka ez, ahol többnyire az értelem diadalmaskodik az érzelem fölött. Az elbeszélés amolyan vége felől szerkesztett mű, amely a beletörődés történetét pergeti vissza. Itt mindig az történik, ami a szituáció alapján a legkevésbé valószínű. Lajos tönkreteszi a boltot, s szétosztja az utolsó zsák lisztet is, de Ada ezért nem veti meg, hanem szerelmes lesz belé, és oda is adja magát ennek a kisistennek. A fiúnak viszont csupán egy estére kell a lány. A „vörös forradalom” bukása azonban nem Lajos kudarca is: a fehérekhez való átállásával továbbra is hatalmon marad.

Gyermekének megszületése az a pillanat, amikor lelkiismereti kérdéssé válik a lánnyal folytatott viszonya. Ada be is fogadja, de csak ekkor kezdődik meg kettőjük kálváriája: eladósodásuk, üzletük csődje, Ada kétségbeesése. S csúsznak lefelé annyira, hogy lejjebb már nem is lehet.

Miško Kranjec: *A bolsevik*. Televízióra alkalmazta és rendezte: Igor Prah. A főbb szerepekben: Željko Hrs, Draga Potočnjak és Polde Bibič. Készült a Ljubljana-i Televízióban, sugározta a Belgrádi Televízió I. műsora 1986. január 13-án.

Igor Prah rendezése tulajdonképpen e szüntelen metamorfózisok érzékeltetésére irányul, de az irodalmi mű képi feldolgozása mégis elégséges darabosra sikerült. Nem érezzük az elbeszélést összefogó belső kohéziót a hősökben lejátszódó lelki folyamatok nem mindig érnek be. Prah nintha az elbeszélés történéseire ügyelne inkább, de a szöveg cselekményessége és fordulatai ellenére is legalább annyira lélektani, mint eseményes. A tévéfilm viszont nem tudott leásni abba a mélységbe, ahol a két fő ér találkozik, s így csak érintkező- és metszőpontok vannak, negyerdő drámái, vagy éppenséggel lírai jelenetek, de nem a kettő ötvözetete, együtthatása.

Az elbeszélés nyújtotta életvalóság mélyebb elemzése hiányzik a tévéfilmből, s ezt csak részben pótolta a végig színvonalas színészi játék, elsősorban Draga Potonjak, Ada alakjának megformálásával. Hiteles eljátszott vágyainak, fiatalos reményeinek és a tisztas élet optimizmusának érzékeltetésekor. Úgy formálja szerepét, hogy megjelenése pillanatától érezzük, ő lesz valójában az igaz hős, valójában ő a forradalmár. A Lajost alakító Zeljko Hrs megpróbálja végigcsinálni azt, amit Krajičević szövege kínál: indulatosnak lenni forradalmárként, meghunyászkodónak a bukás után. Végig is járja a lelkes vörösgárdistából származó kalmárrá, majd jámbor paraszttá lett ember útját, csak nem egyformán hitelesen. Jobb forradalmárként és a sorsába beletörődött emberként, viszont halványabb a kételyekkel küszködés, a bizonytalanság érvényét járó emberként.

Kifogásaink ellenére is jó, hogy a Ljubljana-i Televízió ekranizálta ezt az elbeszélést, mert olyan történelmi és társadalmi témát feszegető műre érte a figyelmet, amely ezt kétségkívül megérdemli.

SENKI KERTJE

Rég láttam egyhangúbb és ötletlenebb gyermekfilmet az első ilyen ellegű jugoszláviai magyar produkciónak nyilvánított alkotásnál. Eludunk képzelni olyan iskolás korúaknak szánt produkciót, amelyben negyedórán át az égvilágon semmi sem történik, azonkívül, hogy a város főterén focizó srácok idegesítik a környék lakóit: a szeretőjét fogadó özvegyasszonyt, a festeni emiatt nem tudó művészt...? Nem vagyok biztos abban, hogy ez lekötheti a gyermekek figyelmét, mint ahogy a később kibontakozó vékonyka történet sem, amely körülbelül arról szól, hogyan dugják el a senki kertjében a festő jó játékszerű szolgáló égi Fityóját, mielőtt az ószeres végleg eltüntetné a főtérről.

Svetislav Ruškuc: Senki kertje. Rendező: Vicsek Károly. Operatőr: Apró Zoltán. Szereplők: Fejes György, Ferenczi Jenő, Soltis Lajos, Ábrahám Irén, Árkóc Ferenc, Szilágyi Nándor, Hercsik Róbert és az újvidéki Petőfi Sándor Általános Iskola tanulói. Újvidéki Televízió, 1986. január 2.

A filmben kevés a történet, és még kevesebb az olyan ötlet, amire építeni lehetne, s szemmel láthatólag Vicsek Károly rendező sem tudott mit kezdeni vele. Csak csúrte-csavarta a témát, anélkül, hogy lelket tudott volna lehelni belé. Érdekessé szerette volna tenni a történetet, nyilván ezért szerepeltetett kopott frakkos, csokornyakkendős ócskavasast (ilyet felénk én nem láttam), s ezért történetelt, hogy a főterre dzsipjűkkel érkező parkőrök vagy rendőrök (nem derül ki, kicsodák) egyike minden fékezésnél kibukik a kocsiból, a csupasz ágakra felagatott körték, hogy ne is soroljuk tovább a példákat.

Úgy vagyok ezzel a filmmel, mint egy semmitmondó újságcikkkel vagy egy rossz futballmérkőzéssel: megjelent, megtörtént, de se nem oszt, se nem szoroz, tehát jobb minél hamarabb elfelejteni. Csak kell-e ilyen se hideg, se meleg tévéprodukciónak? Hogy jobb volna kissé körültekintőbben megválogatni, mi kerül majd gyermekfilmként a televízió gyermekműsorába, mert biztos vagyok abban, hogy gyermekirodalommal foglalkozók csak a vajdasági irodalomból kapásból föl tudnának sorolni legalább egy tucatnyi olyan könyvet, amely inkább megérdemelte volna a tévés földolgozást, mint Svetislav Ruškuc valóban semmitmondó szövege. S azok az iskolás gyerekek a jobb szöveget nyilván még nagyobb lelkesedéssel játszották volna, mint itt tették.

BORDÁS Győző

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

JOVAN SOLDATOVIĆ RETROSPEKTÍV KIÁLLÍTÁSA

Az újvidéki Modern Művészetek Galériájában a múlt év decemberében rendezték meg Jovan Soldatović retrospektív kiállítását. Soldatovićot elismert jugoszláv szobrászként tartják számon, de mi, vajdaságiak több okból is elsősorban a magunkénak érezzük művészetét. A vajdasági szobrászat ugyanis éppen akkor indult fejlődésnek, amikor Soldatović 1953-ban az újvidéki Pedagógiai Főiskolán alakult Szobrász Tanszék tanára lett. Azóta is a vajdasági szobrászat fejlődése elválaszthatatlan munkásságától, fáradhatatlan tevékenységétől. Péterváradon abban az időben nyíltak meg az első műtermek, öt évvel később pedig Soldatović a Prostor 8 elnevezésű csoporttal szabadtéri kiállítást rendezett a várban, majd a belgrádi Tašmajdan-parkban.

A későbbi önálló kiállítások is azt bizonyították, hogy számára alapvető fontosságú a természetes környezet, ebben szeretné megörökíteni